

Studia Generalia 2008

SUOMEN JA RUOTSIN KOHTALONYHTEYS

FINLANDS OCH SVERIGES ÖDESGEMENSKAP

Helsingin yliopisto 16.10.2008, Porthania (Yliopistonkatu 3), klo 17.00 –19.00

ITSENÄINEN VAI ALAMAINEN

Professori Riitta Hjerppe
Venäjä-yhteys vauhditti Suomen teollistumista

Lähtökohta on Per Schybergsonin 1980-luvulla esittämä hypoteesi: Venäjän markkinat olivat olennaisen tärkeitä Suomen teollistumisen kannalta. Aluksi rautateollisuus, ruotsalaiseen takkirautaan ja suomalaiseen järvi- ja suomalmiin perustuva, sai takki- ja kankiraudan vientimahdollisuuksia Venäjälle. Puuvillateollisuus perustettiin Suomeen paljolti Venäjän markkinoita silmällä pitäen ja huomattavan suuri osa tuotannosta vietiin Venäjälle. Finlayson, per. 1820, oli merkittävä uuden koneellisen tuotannon esiurut Suomessa ja se oli 1800-luvun puolivälin jälkeen Pohjoismaiden suurin yksittäinen teollisuusyksikkö (yli 2000 työntekijää). Myös pellavateollisuus, Tampereen Pellava- ja Rautateollisuus, joka käynnistyi noin vuonna 1860, vei aluksi 70 prosenttia tuotannostaan Venäjälle.

Suomen paperiteollisuus kasvoi suurteollisuudeksi Venäjän markkinoiden varassa 1800-luvun loppuvuosikymmeninä, kun puuhun perustuva tuotantoteknologia tuli käyttöön. Venäjälle vietiin nimenomaan paperia, ja suomalainen paperi vastasi ainakin neljänneksestä venäläistä paperin kulutusta ennen ensimmäistä maailmansotaa. Länteen vietiin vähemmän jalostettua sahatavaa, puuhioketta ja selluloosaa.

Suomen menestystä Venäjän markkinoilla auttoivat eritoten suomalaisten tuotteiden tullittomuus tai muita maita alhaisemmat vientitullit. Kuitenkin paperi oli ilmeisen kilpailukykyistä, koska tulliton kiintiö koski vain osaa viennistä ja suuremmasta osasta maksettiin tullia. 1800–1900-luvun taitteessa Venäjän omakin paperiteollisuus kasvoi nopeasti, mutta suomalainen paperi voitti silti jalansijaa Venäjällä.

Tärkein kauppapaikka oli Pietari, joka sijaitsi suhteellisen lähellä ja kohtuullisten kulkuyhteyksien takana. Mm. puuvillakangasta tuotiin Suomesta, samalla kun Moskova oli venäläisen puuvillateollisuuden keskus.

On vaikea antaa yksiselitteistä kuvaa ja vertailua Suomen ja Ruotsin taloudellisesta kehityksestä ennen vuotta 1860. Tiedämme, että molemmat olivat varsin alhaisen elintason alueita 1800-luvun alussa, eikä kehitystä juurikaan tapahtunut 1700-luvun jälkipuoliskolla. Verohinnoin mitatut maataloustyöväen reaali-palkat jopa alenivat 1770-luvulta lähtien noin Suomen sotaan saakka. Verohinnoista päätellen palkka- ja elintasoerot olivat suuria Ruotsin sisällä ml. Suomen alue. Verohintojen mukaan Ruotsissa oli joitakin Suomea köyhempiä alueita, mutta koko Suomen alueen keskiarvo jäi noin puoleen ruotsalaisesta. Varsinaisen aluepolitiikan puuttuessa on varsin epävarmaa, olisiko Suomen talous lähtenyt kehittymään Ruotsia vastaavalla tavalla Ruotsin osana. Suomi pääsi 1860–1870-luvulta lähtien länsimaisen sahatavaran ostoimuun, ja tämän varsin vähän jalostetun tuotteen kysyntä oli merkittävää Suomen taloudelle. Mutta olisiko Suomen muu teollisuus voinut kehittyä Ruotsin osana, kun Suomi yleensä tuotti samoja tuotteita kuin Ruotsi ja oli keskimäärin vähemmän kilpailukykyinen tuottaja?

Suora lähetys ja videotallenteet internetissä, osoitteessa <http://video.helsinki.fi/studia/>.
Luentojen lyhennelmät ja luentosarjan ohjelma löytyy osoitteesta www.helsinki.fi/vst.
Luentosarjan luennot julkaistaan kirjana Vapaan sivistystyön toimikunnan julkaisusarjassa.
Tilaukset: (09) 191 58063 (toimisto), vst@helsinki.fi tai www.helsinki.fi/vst.